

Lausunto

24.07.2024

Asia: VN/22264/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 56 a §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään.

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 56 a §:n muuttamisesta.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettua lakia siten, että hyvinvointialueilla, Helsingin kaupungilla ja HUS-yhtymällä ei jatkossa pääsääntöisesti olisi enää lakisääteistä velvoitetta järjestää kiireellisen hoidon lisäksi välttämättömiksi arvioituja terveydenhuollon palveluja laittomasti maassa oleskeleville henkilöille (pl. lapset, pitkäisen vamman, sairauden tai raskauteen liittyvät välttämättömät palvelut, tartuntatautien ehkäisyä ja hoitoa koskevat palvelut). Tämä tarkoittaisi paluuta viime vaalikautta edeltäneeseen oikeustilaan. SOSTE ei kannata tehtyä esitystä, eikä pidä annettuja perusteluja riittävinä.

SOSTEn kanta tiivistetysti:

Luonnoksessa todetaan lukuisia negatiivisia vaikutuksia, mikä muutoksella olisi sen kohteena oleviin ihmisiin: lakiehdotus heikentää perustuslaissa turvattua oikeutta välttämättömään huolenpitoon ja riittäviin terveyspalveluihin. Ehdotus heikentäisi kansainvälisissä sopimuksissa turvattua oikeutta terveyteen ilman syrjintää, sekä yhdenvertaisuuden toteutumista. Esityksellä olisi vaikutuksia laittomasti oleskelevien henkilöiden toimintakykyyn, joten välillisesti sillä voi olla vaikutuksia myös muiden perusoikeuksien toteutumiseen. Lisäksi lakimuutos asettaa hoitohenkilökunnan ammattieettisesti kestävämpiin tilanteisiin. Lakiesitys ei siis saa tukea perusteluistaan ja vaikuttaa muutoin motivoitulta. Voidaan myös arvioida, että se toimii vastoin valtioneuvoston rasismin torjumisen ja yhdenvertaisuuden edistämisen toimenpideohjelman (luonnos 30.4.24) ja laajempia yhdenvertaisuustavoitteita.

Tarkemmat perustelut

Esityksellä ”pyritään turvaamaan valtiontalouden kantokykyä sekä julkisen terveydenhuollon palvelujärjestelmän kantokykyä tilanteissa, joissa Suomeen kohdistuisi laajamittaista maahantuloa ulkomaalaislain vastaisesti”. Esityksessä todetaan, että hallituksen tavoitteena on terveydenhuolto-oikeuksien rajaamisella hillitä laitonta maahantuloa ja maassaoloa, ja pyrkiä siihen, etteivät terveydenhoito-oikeudetta muodostu ns. veto- tai pitotekijäksi.

Esityksessä ei kuitenkaan anneta mitään todisteita tai esimerkkejä siitä, että terveydenhoito-oikeudet toimisivat veto- tai pitotekijänä. Päin vastoin, esityksessä tuodaan esiin vuonna 2016 Ruotsin valtiokonttorin julkaisema selvitys, missä arvioidaan, ettei terveydenhoito-oikeuksien lisääminen toimisi vetotekijänä, ja ettei terveydenhuolto olisi merkittävä tekijä kohdevaltion valinnassa (kansainvälistä suojelua hakevilla).

Esityksessä mainitaan myös, että ei ole tietoa siitä, että 56 a §:n mukaisten välttämättömiksi arvioitujen palvelujen järjestämisen velvollisuus olisi aiheuttanut nyt käsiteltävänä olevan esityksen tavoitteiden vastaista toimintaa eli Suomeen tuloa tai Suomessa oleskelua ulkomaalaislainsäädännön vastaisesti. Kantokyvyn osalta esityksessä todetaan, että ”lakiehdotuksen ei arvioida tällä hetkellä vaikuttavan terveydenhuollon kantokykyyn ottaen huomioon tällä hetkellä Suomessa laittomasti maassa oleskelevien henkilöiden määrä.” Lakiehdotuksen arvioidaan alentavan vuodesta 2025 lukien valtion maksamia korvauksia vuositasolla 300 000 eurolla, eli esityksen tuomat säästöt eivät ole millään tapaa merkittävät. Lisäksi esityksessä todetaan, että arviot korvausmenojen vähenemisestä ovat huomattavan epävarmoja.

Esityksessä tuodaan esiin myös se, että koska kiireellinen hoito tulisi edelleen järjestää kaikille, niin pitkittyneen kiireettömän hoidon tarve voi lisätä laittomasti maassa oleskelevien henkilöiden kiireellisen hoidon tarvetta, mikä osaltaan voi heikentää terveydenhuollon kantokykyä.

Muutoksella voisi olla myös välillisiä vaikutuksia lapsiin (lapsesta huolehtivan aikuisen terveyden ja toimintakyvyn heikentyessä).

Esityksessä todetaan, että eduskunnan käsiteltävänä olevat muut hallituksen esitykset voivat vaikuttaa tämän esityksen tavoitteisiin ja vähentää laittomasti maassa oleskelevien henkilöiden määrään; näistä mainittuna on mm. maahantulon välineellistämisen torjuminen ja rajaturvallisuuden vahvistaminen (HE 53/2024 vp), jonka eduskunta hyväksyi 12.7. Tämä on syytä ottaa huomioon, koska se osaltaan voi merkittävästi vaikuttaa Suomeen hakeutuvien henkilöiden lukumäärään.

Edellä mainittujen seikkojen lisäksi SOSTE haluaa nostaa esille valtakunnallisen sosiaali- ja terveystalouden eettisen neuvottelukunta ETENEN 5.9.2023 kannanotossaan mm. seuraavia esille nostamia seikkoja terveydenhuollon rajaamiseen liittyen (<https://etene.fi/-/etenen-kannanotto-ilman-oleskeluoikeutta-suomessa-olevien-henkiloiden-hoidosta>):

- terveydenhuollon rajaaminen esityksen mukaisesti aiheuttaa rajauksen kohteeksi joutuville ihmisille terveydentilan heikentymistä ja inhimillistä kärsimystä
- Velvollisuus taata välttämätön hoito perustuu kansainvälisiin Suomea sitoviin ihmisoikeusvelvoitteisiin
- välttämättömän hoidon tarjoamisen tulee perustua terveydenhuollon eettisiin periaatteisiin, kuten oikeudenmukaisuuteen ja kaikkien ihmisten yhtäläiseen ihmisarvoon
- hoitohenkilökunnan ammattietiikan kannalta on kestävämpää, jos he joutuvat kieltäytymään välttämättömän hoidon antamisesta tilanteessa, jossa hoidon tarve todetaan

Marttinen Kirsi
SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry